

Programma herfstvergadering 2019

Plenaire lezing _____	2
Regionale variatie in Middelnederlandse spellingsystemen - Chris De Wulf (UGent) ___	2
Sectielezingen _____	2
Sectie letterkunde _____	2
Netwijdte: het digitale sublieme in Tonnus Oosterhoffs <i>Op de rok van het universum</i> - Ruben Vanden Berghe (UGent) _____	2
Frivoliteit in de Kerk. De culturele transfer van Franse <i>air-de-courmelodieën</i> in zeventiende-eeuwse Zuid-Nederlandse geestelijke liedboeken - Tine De Koninck (Universiteit Antwerpen) _____	3
Het Ierse korte verhaal en <i>The Bell</i> (1940-1954) - Phyllis Boumans (KU Leuven) _____	3
Sectie taalkunde _____	3
De interactie tussen gender en het effect van vormfrequentie bij dt-fouten in de informele online communicatie van jongeren - Hanne Surkyn (Universiteit Antwerpen) _____	3
De ANS als pluricentrische referentiegrammatica: het gebruik van relatieve frequentie voor de beschrijving van grammaticale verschillen tussen Belgisch Nederlands en Nederlands Nederlands - Arne Dhondt (Universiteit Gent) _____	4
<i>Oh, give him the sack, if you please</i> : de sociale betekenis van de imperatief in vroegtwentigste-eeuws Engels - Anouk Buyle (KU Leuven) _____	6
Klassieke Studies _____	7
Connectiviteit en de economische rol van waterwegen in het Scheldegebied in de Romeinse periode (50 v.Chr. – 400 n. Chr.) - Toon Bongers (Universiteit Gent) _____	7
Libanius' Apologie van Socrates, een pleidooi voor het Grieks - Thibaut Lejeune (KU Leuven) _____	8
Het Judeo-Grieks en de namen/epitheta voor God in Vat. Ebr. 423 - Niels De Ridder (KU Leuven) _____	8

Programma herfstvergadering KZM 9 november 2019, 10-13u
Locatie: KANTL, Koningstraat Gent

Plenaire lezing

Regionale variatie in Middelnederlandse spellingsystemen - Chris De Wulf (UGent)

Variëteiten van het Nederlands beschikken over heel veel vocalen, en die laten zich met Latijnse letters niet zo gemakkelijk weergeven (Goossens 1980). De problemen die dat met zich meebrengt, worden in Middelnederlandse teksten pijnlijk duidelijk. Men *behielp* zich met kennis van het eigen weer te geven Middelnederlandse dialect, met het Latijnse alfabet en ook wel met kennis van de Franse en Latijnse schrijftaal. Hoewel er geen vaste spellingvoorschriften waren, tekenen er zich wel tendensen af in het weergeven van de vele verschillende vocalen die Nederlandse dialecten rijk zijn. Middelnederlandse spellingen variëren niet zomaar vrij en zijn dus niet helemaal ondoorgrondelijk. Door het systematisch beschrijven van regionale spellingen kan nagegaan worden welke klanken achter de spellingen schuilgaan, volgens methodes die vooral in de Duitse historische taalkunde op een rijke traditie bogen (o.a. Elmentaler 2003). In deze lezing illustreer ik dat aan de hand van negen Middelnederlandse schrijfcentra verspreid over het hele taalgebied, waarvoor ik de vocaalspellingen heb geanalyseerd (De Wulf 2019). De regionale tendensen die daaruit blijken, zeggen niet alleen iets over de dialectverschillen die achter de spellingen schuilgaan, maar ook over de keuzes die gemaakt worden bij het omzetten van klank naar schrift.

Referenties

- De Wulf, C. 2019. Klankatlas van het veertiende-eeuwse Middelnederlands. Het dialectvocalisme in de spelling van lokale oorkonden. Gent: KANTL.
- Elementaler, M. 2003. Struktur und Wandel vormoderner Schreibsprachen. Berlin/New York: De Gruyter.
- Goossens, J. 1980. Middelnederlandse vocaalsystemen. In: Verslagen en Mededelingen van de KANTL 1980: 161-251.

Sectielezingen

Sectie letterkunde

Netwijdte: het digitale sublieme in Tonnus Oosterhoffs *Op de rok van het universum* - Ruben Vanden Berghe (UGent)

De in omvang toenemende beschikbaarheid van informatie is in een stroomversnelling geraakt sinds de opkomst van het internet. Dit project wil de effecten van die epistemologische verschuiving op de Vlaamse en Nederlandse roman in kaart brengen. Daarbij vertrekt het onderzoek vanuit de hypothese dat een postinternet benadering van het digitale sublieme ons kan helpen begrijpen hoe literaire fictie met die veranderingen omgaat. Als verkennende casus werp ik in deze presentatie een licht op de formele en thematische

verwerking van het internet en de digitale ervaring in *Op de rok van het universum* (2015) van Tonnus Oosterhoff.

Frivoliteit in de Kerk. De culturele transfer van Franse *air-de-courmelodieën* in zeventiende-eeuwse Zuid-Nederlandse geestelijke liedboeken - Tine De Koninck (Universiteit Antwerpen)

In de zeventiende eeuw schreven katholieke auteurs duizenden religieuze liederen als propagandamiddel tijdens de Contrareformatie om de mensen het katholieke geloof te laten uitzingen. Om de herkenbaarheid en meezingbaarheid te verhogen kozen ze vaak voor bekende profane melodieën om hun nieuwe teksten op te dichten, volgens het principe van de contrafactuur. Uiteraard vinden we heel wat liederen uit de Nederlandse liederenschat terug, maar bijna elk liedboek bevat ook verwijzingen naar Franse profane, zelfs erotische liederen. Vooral de expliciete aanwezigheid van contemporaine modieuze Franse *air-de-courmelodieën* is opvallend. In deze lezing staat de vraag van de *cultural transfer* van deze melodieën centraal: Hoe kwamen ze vanuit de Parijse hofcontext, waar ze werden gezongen door de adel, in de Zuidelijke Nederlanden terecht en werden ze hier deel van het repertoire van de gewone mensen. Ik wil de paradox verklaren tussen deze frivole Franse modetrend en de houding van de katholieke Kerk hiertegenover, die normaal gezien de Franse levensstijl sterk veroordeelt, maar de *air-de-courmelodieën* terzelfdertijd in grote getalen adapteert.

Het Ierse korte verhaal en *The Bell* (1940-1954) - Phyllis Boumans (KU Leuven)

Het literaire tijdschrift *The Bell* trachtte in de eerste decennia na Ierse onafhankelijkheid de Ierse literatuur nieuw leven in te blazen en een eigen literaire traditie te creëren. Een belangrijk genre daarbij was het korte verhaal, waarmee de Ieren zich konden onderscheiden van de Britse romantraditie. In mijn project onderzoek ik welk ideaal voor het korte verhaal door *The Bell* vooropgesteld werd, hoe dit zich vertaalde in de verhalen die het tijdschrift publiceerde, en welke invloed *The Bell* gehad heeft op de canonvorming en traditie van het Ierse korte verhaal.

Sectie taalkunde

De interactie tussen gender en het effect van vormfrequentie bij dt-fouten in de informele online communicatie van jongeren - Hanne Surkyn (Universiteit Antwerpen)

In dit onderzoek worden spelfouten in homofone werkwoordsvormen (bv. *word-wordt*) bestudeerd in informele online communicatie van Vlaamse jongeren. Het onderzoek toont aan dat er veel dt-fouten gemaakt worden: 33 procent van alle doelvormen bevat een dergelijke fout. Daarnaast brengt het duidelijke patronen aan het licht met betrekking tot gender en de psycholinguïstische variabelen die in eerder experimenteel onderzoek een rol speelden. Jongens maken opvallend meer fouten dan meisjes. Dit effect van gender suggereert dat meisjes een groter foutbewustzijn of een grotere normgevoeligheid vertonen. Bij beide gendergroepen vinden we echter hetzelfde patroon in de fouten: een (psycholinguïstisch) effect van homofoondominantie (Sandra, Frisson, & Daems, 1999). Dat effect doet zich voor als spellers te weinig tijd krijgen of nemen om in hun werkgeheugen de spellingsregel toe te passen. Dan dringt het mentale lexicon de frequentste spellingsvorm op, wat meer dt-fouten veroorzaakt in de laagfrequente homofoon. Deze casestudie

demonstreert de ecologische validiteit van conclusies uit psycholinguïstische experimenten over dt-fouten en laat zien dat een grotere aandacht voor spelfouten weliswaar het aantal spelfouten reduceert, maar geen effect heeft op de aard van die fouten. Ze toont bovendien dat informele chatdata een dankbaar onderzoeksobject vormen voor de studie naar de interactie tussen sociale en mentale processen bij de productie van dit type spelfouten.

Referenties

Sandra, D., Frisson, S., and Daems, F. 1999. Why simple verb forms can be so difficult to spell: the influence of homophone frequency and distance in Dutch. *Brain and Language*, 68, pp. 277--283.

De ANS als pluricentrische referentiegrammatica: het gebruik van relatieve frequentie voor de beschrijving van grammaticale verschillen tussen Belgisch Nederlands en Nederlands Nederlands - Arne Dhondt (Universiteit Gent)

Sinds 2015 wordt gewerkt aan een grondige herziening van de Algemene Nederlandse Spraakkunst (ANS). Een van de doelen is om de referentiegrammatica opnieuw in overeenstemming te brengen met “de normen van de taalgemeenschap en de visies op variatie binnen en buiten de standaardtaal”, aangezien die de afgelopen decennia veranderd zijn (Haeseryn 2017). Zo wordt het Nederlands sinds enkele decennia omschreven als een pluricentrische taal met (minstens) twee nationale standaardvariëteiten, namelijk Nederlands-Nederlands (NN) en Belgisch-Nederlands (BN), die elk (gedeeltelijk) eigen normen hebben op het vlak van uitspraak, woordenschat en grammatica (De Caluwe 2013; Martin 2001). Als de ANS een pluricentrische beschrijving van de Nederlandse grammatica wil bieden, zal echter op systematische wijze in kaart gebracht moeten worden welke grammaticale verschillen de nationale standaardvariëteiten vertonen.

Om nationale verschillen in de grammaticale normen te beschrijven, kan een beroep worden gedaan op frequentiedata uit corpora. Taaladvies.net publiceert bijvoorbeeld adviezen over de normatieve status van allerlei ‘controversiële’ constructies in BN en NN en kent daarbij – wanneer mogelijk – een belangrijke rol toe aan de relatieve tokenfrequentie waarmee de constructie (ten opzichte van oncontroversiële equivalenten) voorkomt in krantencorpora van BN en NN. Afhankelijk van de relatieve frequentie wordt de constructie al dan niet gelabeld als standaardtaal (soms slechts in een deel van het taalgebied), of wordt ze ter beoordeling voorgelegd aan een informantenpanel (Caluwé & Verreycken 2012). In het Duitse taalgebied wordt een *Variantengrammatik* van de standaardtaal samengesteld, waarbij eveneens een beroep wordt gedaan op frequentiegegevens uit een krantencorpus (bv. relatieve frequentie), dit keer echter enkel om te beschrijven hoe frequent grammaticale varianten in verschillende delen van het Duitse taalgebied voorkomen (zonder dat de normatieve status van die constructies gekoppeld wordt aan een bepaalde frequentiewaarde) (Dürscheid & Elspaß 2015).

Er rijzen echter verschillende vragen bij het gebruik van relatieve frequentie om verschillen in de nationale normen te beschrijven. Een eerste probleem is bijvoorbeeld welke varianten allemaal in de vergelijking betrokken moeten worden, m.a.w. of er criteria zijn om te bepalen of varianten equivalenten van elkaar zijn en of er wel altijd zulke equivalenten zijn. Daarnaast is het ook onduidelijk of de verschillen in relatieve frequentie tussen de natiolecten terug te

voeren zijn op nationale verschillen, dan wel of die verschillen ook interageren met andere extern- of intern-linguïstische factoren (cf. Levshina et al. (2013) voor een overzicht van hoe extern- en intern-linguïstische factoren kunnen interageren). Verder kunnen we ons ook afvragen of de relatieve frequentie waarmee een variant voorkomt, wel een geschikte basis vormt om uitspraken te doen over de normatieve status van die variant.

Het doel van deze paper is dan ook een kritische reflectie over het gebruik van relatieve frequentie om (1) de nationale verschillen in het gebruik van grammaticale varianten te beschrijven en (2) de normatieve status van grammaticale varianten in de verschillende natiolecten te bepalen. Daartoe bespreken we de drie cases waarvoor er in de ANS nationale variatie beschreven is, namelijk:

de aanwijzende voornaamwoorden *zo'n* en *zulke* bij ontelbare en meervoudige substantieven

voorbeeld: *zulk/zo'n vee, zulke/zo'n mensen*

komen met een infinitief of een voltooid deelwoord dat de 'manier van komen' aanduidt

voorbeeld: *Hij kwam aanrijden/aangereden.*

insubordinatieve wenszinnen ingeleid door het onderschikkend voegwoord *dat*

voorbeeld: *Dat hij nu maar vlug komt!*

Voor elk van die cases werden data verzameld in de Belgisch-Nederlandse en Nederlands-Nederlandse krantencomponent van SoNaR. Aan de hand van die casestudy's stippen we een aantal aandachtspunten en beperkingen aan bij het gebruik van relatieve frequentie om de verschillen in grammaticale normen tussen natiolecten te beschrijven.

Referenties

- Caluwé, D., & V. Verreycken. 2012. Standaardtaal en tussentaal in de taaladvisering. In: K. Absillis, J. Jaspers, & S. Van Hoof (red.), *De manke usurpator: over verkavelingsvlaams*, 167-185. Gent: Academia Press.
- De Caluwe, J. 2013. Nederland en Vlaanderen: (a)symmetrisch pluricentrisme in taal en cultuur. *Internationale Neerlandistiek*, 51(1), 45-59.
- Dürscheid, C., & S. Elspaß. 2015. Variantengrammatik des Standarddeutschen. In: R. Kehrein, A. Lameli, & S. Rabanus (red.), *Regionale Variation des Deutschen. Projekte und Perspektiven*, 563-584. Berlin/Boston: de Gruyter.
- Haeseryn, W. 2017. Werken aan de nieuwe ANS. *Neerlandistiek.nl*. Retrieved from <https://www.neerlandistiek.nl/2017/05/werken-aan-de-nieuwe-ans/> website:
- Levshina, N., D. Geeraerts, & D. Speelman. 2013. Towards a 3D-grammar: Interaction of linguistic and extralinguistic factors in the use of Dutch causative constructions. *Journal of Pragmatics*, 52, 34-48.
- Martin, W. 2001. Natiolectismen in het Nederlands en hun lexicografische beschrijving. *Revue belge de philologie et d'histoire*, 79(3), 709-736.

Oh, give him the sack, if you please: de sociale betekenis van de imperatief in vroegtwintigste-eeuws Engels - Anouk Buyle (KU Leuven)

De imperatief wordt beschouwd als de meest directe realisatie van een verzoek (Blum-Kulka & Olshtain 1984). Hij wordt vooral verwacht in interacties waar de spreker meer macht heeft over de aangesprokene, wanneer tussen beide gesprekspartners een zekere vijandigheid heerst, en in verzoeken met een grote illocutieve kracht (Ervin-Tripp 1972; House & Kasper 1981; Brown & Gilman 1989).

Verschillende modificatiestrategieën kunnen het verzoek gerealiseerd door de imperatief verzachten of versterken (Flöck 2016). Over de impact van dergelijke modificatiestrategieën op het functionele profiel van de imperatief is weinig bekend. Deze studie wil een beter zicht krijgen op het gebruik en de sociale betekenis van modificatiestrategieën met de imperatief. Centraal staat of en op welke manier de functionele profielen van gemodificeerde imperatieven verschillen van verzoeken die op een indirecte manier worden gerealiseerd, zoals bijvoorbeeld *let*-verzoeken.

Het corpus voor deze studie bestaat uit acht Brits-Engelse toneelstukken gepubliceerd tussen 1899 en 1912. Voor elke spreekbeurt (of turn) in het corpus werd de volgende informatie geïdentificeerd: (1) spreker en geadresseerde; (2) de relatie tussen beide, beschreven aan de hand van macht, sociale afstand en affect (Brown & Gilman 1960; Brown & Levinson 1987); en (3) het gebruik van aanspreekvormen. Daarnaast werden in het corpus 691 directe verzoeken met imperatief en 89 indirecte verzoeken met *let* geïdentificeerd en beschreven aan de hand van de grootte van de illocutieve kracht (of impositie) en het gebruik van modificatiestrategieën. De turn in (1) geeft een overzicht van de geannoteerde variabelen.

(1) *Please come here.* (Pintero 1899) [spreker = Lord Quex; geadresseerde = Sophy; macht = bij de spreker; solidariteit = afstandelijk; affect = conflict, niet openlijk; aanspreekvorm relatie = GIVEN NAME EN MR/MRS/MISS + SURNAME; impositie = verzoek ten voordele van de spreker; modificatiestrategie = verzachting *negative face (please)*]

Een top-downanalyse, die de imperatief met modificatiestrategieën beschrijft aan de hand van de variabelen macht, sociale afstand, affect en impositie, toont aan dat de sociale betekenis van de imperatief sterk afhankelijk is van het type modificatiestrategie. Zo zijn imperatieven met versterkende modificatiestrategieën in interacties waar de spreker en geadresseerde openlijk in conflict zijn, frequenter dan ongemodificeerde imperatieven. Imperatieven met verzachtende modificatiestrategieën komen vaker voor in interacties waar de geadresseerde macht heeft over de spreker, of wanneer spreker en geadresseerde elkaar niet goed kennen. Een vergelijking met indirecte verzoeken met *let* toont aan dat, hoewel *let*-verzoeken vaker voorkomen dan eender welk type imperatief in interacties met onderhuidse spanning tussen spreker en geadresseerde, imperatieven met verzachtende modificatiestrategieën frequenter zijn in interacties met een machtigere of onbekende geadresseerde.

Een bottom-upanalyse, die de verschillende relaties tussen spreker en geadresseerde in het corpus vergelijkt aan de hand van aanspreekvormgebruik, bevestigt de resultaten van de top-downanalyse. Zo komen imperatieven met verzachtende modificatiestrategieën bijvoorbeeld vaker voor in relaties waar zowel spreker als geadresseerde elkaar aanspreken met

MR/MRS/MISS + SURNAME. Anderzijds zijn imperatieven met versterkende modificatiestrategieën frequenter in relaties waar de spreker de geadresseerde aanspreekt met MR/MRS/MISS + SURNAME, maar zelf wordt aangesproken met een HONORIFIC (zoals *my lord of my lady*).

Deze studie toont de impact van mogelijke modificatiestrategieën op de sociale betekenis van de imperatief in verzoeken aan. Bovendien laat het de verschillen en gelijkenissen zien tussen de functionele profielen van directe imperatieven en indirecte *let*-verzoeken.

Referenties

- Blum-Kulka, S. & E. Olshtain. 1984. Requests and apologies: A cross-cultural study of speech act realization patterns (CCSARP). *Applied Linguistics* 5(3): 196-213.
- Brown, P. & S. C. Levinson. 1987. *Politeness: Some universals in language usage*. Cambridge: CUP.
- Brown, R. & A. Gilman. 1960. The pronouns of power and solidarity. *Style in Language*, T. A. Sebeok (ed.), 253-276. Cambridge: MIT Press.
- Brown, R. & A. Gilman. 1989. Politeness theory and Shakespeare's four major tragedies. *Language in Society* 18: 159-212.
- Ervin-Tripp, Susan M. 1972. Alternation and co-occurrence. *Directions in Sociolinguistics: The Ethnography of Communication*, J. J. Gumperz & D. Hymes (eds.), 218-250. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Flöck, I. 2016. *Requests in American and British English: A contrastive multi-method analysis*. Amsterdam: John Benjamins.
- House, J. & G. Kasper. 1981. Politeness Markers in English and German. *Conversational routine: Explorations in standardized communication situations and pre-patterned speech*, F. Coulmas (ed.), 157-185. The Hague: Mouton.
- Pinero, A. W. 1899. *The gay Lord Quex: A comedy in four acts*. London: William Heinemann.

Klassieke Studies

Connectiviteit en de economische rol van waterwegen in het Scheldegebied in de Romeinse periode (50 v.Chr. – 400 n. Chr.) - Toon Bongers (Universiteit Gent)

Archeologische bronnen laten duidelijk zien dat waterwegen in de Romeinse periode intens gebruikt werden om grote hoeveelheden goederen te transporteren. Desondanks heeft dit onderwerp, met uitzondering van de studies over de Rijn, nog maar weinig academische aandacht gekregen. De rol van waterwegen wordt als evidentie aanvaard, maar de voorwaarden en implicaties hiervan voor het ruimere transportnetwerk worden zelden in rekening gebracht. In deze paper zullen we het Romeinse transportnetwerk in het Schelde bassin reconstrueren van late eerste eeuw v.C. tot de vierde eeuw n.C., met bijzonder aandacht voor de waterwegen, en zo dit hiaat voor deze regio opvullen. Deze studie vertrekt vanuit de hypothese van een geïntegreerd transportsysteem, waarin waterwegen, landwegen, en zeeën samen één coherent systeem vormen. De nadruk in deze studie ligt op één van de meest essentiële vereisten voor elke vorm van economische ontwikkeling: connectiviteit.

Net als Romeinse landwegen, had de Schelde nood aan menselijk onderhoud en infrastructuur om te kunnen fungeren als efficiënte transportroute. Om deze nodige infrastructuur te

karteren, presenteren we een (voorlopige) reconstructie van het Romeinse transportnetwerk in het Scheldegebied. Deze reconstructie omvat bevaarbare secties van waterwegen, nederzettingen, infrastructuur en Romeinse wegen. Deze hoofdzakelijk archeologische data zullen worden aangevuld met tekstuele data over instituties en *agents*, maar ook bijkomende archeologische data omtrent vondstverspreiding en economische activiteiten. Deze combinatie van epigrafische, archeologische en historische data stelt ons in staat om het economische transportnetwerk van het Schelde bassin te reconstrueren

Libanius' Apologie van Socrates, een pleidooi voor het Grieks - Thibaut Lejeune (KU Leuven)

Abstract: TBD

Het Judeo-Grieks en de namen/epitheta voor God in Vat. Ebr. 423 - Niels De Ridder (KU Leuven)

Abstract: TBD